

Bergmann gegn Þýskalandi

Dómur 7. janúar 2016

Mál nr. 23279/14

5. gr. Réttur til frelsis og mannhelgi

7. gr. Engin refsing án laga

Öryggisgæsla. Geðsjúkir. Viðeigandi meðferð. Málsmeðferð.

1. Málsatvik

Í kjölfar dóms Evrópudómstólsins í máli *M. gegn Þýskalandi* og fleiri slíkra mála, dæmði stjórnlagadómstóll Þýskalands þann 4. maí 2011 að ákvæði um afturvirka framlengingu öryggisgæslu umfram tíu ára hámark væri í ósamræmi við stjórnskipunarlög Þýskalands. Í framhaldi af því voru sett ný lög sem tóku gildi 1. júní 2013. Samkvæmt þeim var afturvirk öryggisgæsla takmörkuð við tilvik þar sem viðkomandi átti við geðsjúkdóm að stríða og talinn mjög líklegur til að fremja alvarlegt ofbeldis- eða kynferðisbrot vegna þess. Þá var framkvæmd öryggisgæslu breytt og persónuleg meðferðaráætlun gerð að skilyrði ásamt aðstöðu sem væri aðskilin frá föngum sem væru að afplána fangelsisdóm.

Kærandinn, sem var síbrotamaður, var fundinn sekur árið 1986 fyrir tilraun til manndráps og nauðgunar og fyrir hættulega árás. Hann var dæmdur í fimmtán ára fangelsi og í öryggisgæslu á grundvelli gagna um andlegt ástand hans, þar sem miklar líkur voru taldar á því að hann myndi halda áfram að brjóta af sér. Öryggisgæslan hófst árið 2001 í fangelsisálfmu og var hún framlengd reglulega. Í júlí 2013 (eftir að upphaflegt 10 ára hámarkstímabil öryggisgæslu var liðið) ákvað dómstóllinn sem hafði tekið upphaflega ákvörðun að öryggisgæslunni skyldi haldið áfram. Ákvörðunin byggðist á nýrri geðlæknisfræðilegri skýrslu þess efnis að kærandinn þjáðist af „geðsjúkdómi“ og að enn væru miklar líkur á að hann myndi fremja alvarleg kynferðisleg ofbeldisbrot ef hann yrði látinn laus. Frá júní 2013 hefur kærandinn verið í haldi í sérstakri miðstöð innan fangelsis sem er gagnert útúin til að uppfylla lagaskilyrði um framkvæmd öryggisgæslu.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi kvartaði yfir því að ákvörðun dómstóla um framlengingu öryggisgæslu umfram tíu ára hámark hefði brotið í bága við rétt hans til frelsis skv. 1. mgr. 5. gr. sáttmálans og gegn banni við afturvirkni refsingar skv. 1. mgr. 7. gr.

Niðurstaða

Um löglega gæslu „eftir sakfellingu“ sbr. a-lið. 1. mgr. 5. gr.: Öryggisgæsla kærandi umfram 10 ára hámarkið var ekki lengur lögleg gæsla „eftir sakfellingu“ af þar til bærum dómstóli þar sem það var ekki fullnægjandi orsakasamband milli

sakfellingarinnar árið 1986 og áframhaldandi takmörkunar á frelsi hans. Þar með var gæslan ekki réttlæt看leg með stöð í a-lið. 1. mgr. 5. gr.

Um andlega vanheilsu sbr. e-lið. 1. mgr. 5. gr.: Dómurinn ítrekaði að ekki sé hægt að takmarka frelsi einstaklings vegna andlegrar vanheilsu nema að uppfylltum þremur lágmarksskilyrðum: (i) það verði að vera áreiðanlega sannað að hann sé andlega vanheill, þ.e. að geðsjúkdómur hafi verið staðfestur á grundvelli hlutlauss mats sérfræðinga; (ii) geðsjúkdómurinn verði að vera þeirrar tegundar og það alvarlegur að hann réttlæti frelsisskerðingu; (iii) réttmæti áframhaldandi frelsisskerðingar sé háð því að sjúkdómurinn sé viðvarandi. Þar að auki geti gæsla einstaklings sem geðsjúklings aðeins talist vera lögleg samkvæmt e-lið 1. mgr. 5. gr. fari meðferðin fram á sjúkrahúsi, heilsugæslustöð eða annarri víðeigandi stofnun.

Um efnislega niðurstöðu: Dómstóllinn taldi innlendan dómstól vera hæf yfirvöld sem hefðu staðfest, á grundvelli nýrrar hlutlausrar geðlæknisfræðilegrar skýrslu, að kærandi þjáðist af geðsjúkdómi. Ástand hans krefðist læknis- og lyfja-meðferðar undir handleiðslu lækna. Dómstóllinn taldi að geðsjúkdómurinn væri þeirrar tegundar eða það alvarlegur að það réttlætti frelsisskerðingu í ljósi þess að miklar líkur væru á að kærandi myndi fremja alvarleg kynferðisafbrot yrði hann látinn laus. Varðandi það hvort geðsjúkdómurinn væri viðvarandi taldi dómstóllinn að samkvæmt lögum gæti framlenging á öryggisgæslu kæranda aðeins verið ákvörðuð ef, og aðeins svo lengi sem, miklar líkur væru á að hann fremdi afbrot vegna geðsjúkdómsins ef látinn væri laus. Því var kærandi talinn andlega vanheill í skilningi e-liðar. 1. mgr. 5. gr.

Dómstóllinn taldi að kærandi hefði verið í gæslu á víðeigandi stofnun. Hann dvaldist í nýlegri öryggisgæsluálmu sem hafði verið byggð í samræmi við sett lög sem gerðu það að skilyrði að gæslan færi fram í stofnunum sem buðu fongum persónulega og einstaklingsmiðaða umönnun. Á meðal starfsfólks voru geðlæknar, sálfræðingar og félagsráðgjafar. Kærandi fékk reglulega og ítrekað boð um víðeigandi meðferð og hafði aðgang að afþreyingu svo sem hópmeðferð og hvatningarfundum. Á heildina lítið hefði orðið mikil breyting á lækninga- og lyfja-meðferð sem stóð honum til boða eftir að hann var fluttur í öryggisgæslumiðstöðina. Staða hans var því önnur en kæranda í málum eins og *Glien gegn Pýskalandi* þar sem fongum var haldið í aðskildum fangelsisálum án hæfilegs aðbúnaðar.

Dómstóllinn taldi að lokum að gæslan hefði verið í samræmi við efnis- og málsmeðferðarreglur landsréttar og væri ekki handahófskennd. Niðurstaða dómstólsins var því einróma þess efnis að ekki hefði verið brotið gegn 1. mgr. 5. gr.

Um 7. gr.: Dómstóllinn samþykkti að öryggisgæsla kæranda hefði verið framlengd með afturvirkum áhrifum á grundvelli laga sem tóku gildi eftir að kærandi hafði framið brotið. Hann varpaði fram þeirri spurningu hvort öryggisgæslan hefði verið réttlát refsing í skilningi markmiðs þess ákvæðis.

Dómstóllinn áréttaði í því sambandi að hugtakið „refsing“ í skilningi 7. gr. hefði sjálfstæða merkingu. Það sem vægi þýngst væri það hvort refsing væri ákveðin í framhaldi af sakfellingu fyrir refsivert brot, en einnig bæri að líta til

skilgreiningar landsréttar, eðlis og tilgangs refsingarinnar, þeirrar málsmeðferðar sem lægi til grundvallar og þess hversu þungbært úrræðið væri refsipola.

Dómstóllinn taldi að þótt frelsisskerðing sú sem kærandi sætti væri fyrirbyggjandi hefði hún komið til í kjölfar sakfellingar fyrir refsivert brot og væri hluti af refsivörslukerfinu. Aftur á móti, í máli eins og kæranda, þar sem öryggisgæsla var framlengd með hliðsjón af þeirri þörf að meðhöndla geðsjúkdóm hans, breyttust bæði eðli og tilgangur öryggisgæslunnar verulega. Refsiúrræðið og tenging við sakfellingu hefðu því breyst það mikið að úrræðið taldist ekki falla undir hugtakið refsingu í skilningi 1. mgr. 7. gr. Það hefði orðið veruleg breyting á eðli öryggisgæslu kæranda eftir flutning í miðstöð með áherslu á lækna- og lyfjameðferð, en auk þess skipti verulegu máli að tilgangurinn væri fyrirbyggjandi og að áframhaldandi öryggisgæsla væri háð geðheilsu kæranda. Niðurstaða dómstólsins var því einróma þess efnis að ekki hefði verið brotið gegn 7. gr. sáttmálans.